

המחנך כותב על הלוח:

אבצן 7

אילון 10

עבדון 8

שמשון 20

עלי 40

שמואל (עד תחילת מלכות שאול) 10

95

כמאה שנה עברו מעת המלחמה ההיא. במשך כל הזמן הזה לא העיזו העמונים להילחם בישראל. כל אויבי ישראל בתקופת השופטים נלחמו אתם רק פעם במאות שנים. עתה גברה חוצפת העמונים והם העיזו אף לאיים בניקור עין ימין של אנשי גלעד וכל מי שיבא לעזרתם. אולם מהר מאד הוכו מכה קשה על ידי מלך ישראל הראשון.

תלמיד: אם כן צדקו ישראל בבקשם מלך.

המחנך: כן ולא. המלך אירגן יפה את המלחמה. אולם היו אז בישראל אנשים חשובים רבים ושמואל בראשם. אף הם, וראשית כל שמואל, היו מצליחים להכות את העמונים. שמא אף היתה התקפת העמונים עונש על אשר התנגדו ישראל לשמואל. אולם אל נא נקטין את ערכו של מלך ישראל. עתה עברו כבר כשלושת אלפים שנה מן המלחמה ההיא, אולם ראוי לנו לשמוח על מה שאירע בה, כמו שנאמר בסופ פרק יא: וישמח שם שאול וכל אנשי ישראל עד-מאד. אמנם לא נזכר על שמחת שמואל. ועוד נלמד על זאת.

פרק יב נושא ראשון: פסוק ב

הבה נעסוק בתאריכים

המחנך: מי אמר: "האלקים אשר התהלכו אבתי לפני".

ומי אמר: "ואני התהלכתי לפניכם מנערי עד היום הזה".

תלמיד: יעקב בזמן שבירך את מנשה ואת אפרים אמר האלקים אשר התהלכו אבתי לפניו (בראשית מח טו). שמואל אמר "ואני התהלכתי וגו'" (יב ב).

(הערה למחנך: יתכן והתלמידים לא ימצאו זאת. המחנך ישתדל לקרבם לכך בפרט אם בידם תנ"ך שלם, על ידי גילוי חלקי כגון: זה בספר בראשית, זה אחד מאבות ישראל וכדומה).

המחנך: כמה זמן עבר מימי יעקב עד ימי שמואל. אל תגידו סתם. עשו חשבון. אני אעזור לכם.

כמה שנים עברו מן היום שיעקב ירד מצרימה עד יציאת ישראל ממצרים:

תלמידים: מירידת יעקב עד יציאת מצרים 210 שנים.

המחנך: וכמה עבר מירידת יעקב עד שברך את אפרים?

תלמיד: לא כתוב.

המחנך: בכן פתח תחילת פ' ויחי.

תלמיד: אה, זה כן כתוב "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה".

המחנך: קשה לזכור תאריכים ומספרים. אולם המורים מבקשים שתזכרו אך תאריכים חשובים ביותר ובכל אופן לדעת היכן כתוב עליהם. נעשה זאת בקיצור. [לאילו שקשה להם לזכור מספרים כדאי שיעגילו את המספרים שיקל לזכרם. נגיד מברכת אפרים ומנשה עד יציאת מצרים 200 שנה. מיציאת מצרים עד כיבוש הארץ 40 שנה. אולם כאן נהיה דייקנים 210 שנים].

מי זוכר מספר שנים כולל של כל התקופה בספר שופטים.

אין תשובה.

המחנך: בשיעור הקודם למדנו על המלחמה עם בני עמון. המספר הכולל הזה נאמר בקשר למלחמה זו. מי נלחם בבני עמון?

תלמיד: יפתח.

המחנך: נכון, ומה עשה יפתח לפני שהתחיל במלחמה.

תלמיד: שלח מכתב למלך בני עמון לשאול לו למה הוא נלחם בישראל.

המחנך: בכן, עיינו במכתב הזה ותמצאו זמן כולל.

תלמיד: מצאתי, כתוב שעברו 300 שנה מעת שכבשו ישראל את הארץ (שופטים א כו).

המחנך: בשיעור הקודם עשינו חשבון כמה שנים עברו מעת מלחמת עמון הראשונה עד השניה.

תלמידים: 95 שנה.

המחנך: עתה קל לחשב כמה שנים עברו מעת שיעקב אמר את הפסוק הנזכר עד ששמואל אמר "ואני התהלכתי לפניהם".

בסיוע התלמידים יסכם **המחנך:**

210 עד יציאת מצרים

40 שנה במדבר

300 שנה עד ימי יפתח, מלחמת עמון הראשונה

95 שנה עד מלחמת עמון השניה

645 שנה (מירידת ישראל למצרים עד שאול המלך)

פרק יב: נושא שני פסוקים ח-יא

הבה נחזור על שמות השופטים ומלחמות ישראל

המחנך: אנו לומדים עתה פרק יב בספר שמואל. שמא תוכלו לומר למה בחרתי עתה את הנושא הכתוב על הלוח. אם אינכם יודעים להשיב מיד עיינו נא בפנים הפרק.

תלמיד: מפני שבפרק זה שמואל עוסק בזה. הוא חוזר לפני בני ישראל על מה שקרה להם במשך כל הזמן.

המחנך: נכון מאד, אולם עתה נראה האם הוא חוזר בדיוק כמו שאנו למדנו עתה? מי הם האויבים הנזכרים בדבריו?

תלמידים: סיסרא, פלישתים, מואב.

מורה: ואיזה הוא מדלג?

תלמידים: ארם, מדין, עמון.

המחנך: עיינו יפה, האם הוא אינו מזכיר כלום על הימים ההם.

תלמידים: הוא מזכיר את השופטים שהיו בימי התנפלות המדיינים, את ירובעל הוא גדעון ואת יפתח שהיה בימי מלחמת עמון. את ארם אינו מזכיר.

המחנך: נתבונן ונראה כי טעמים חשובים היו לסדר של שמואל. על ידי זה אף נבין למה החליף את שם שמשון בשם בן-דן.

אתם זוכרים שבאחד השיעורים הקודמים סיכמנו שלא נזכר כי שמואל שמח בשמחת ישראל בעת חגיגת הנצחון על העמונים, אף כי הוא הציע זמחה זו כחידוש למלוכה (יא יד).

כנראה חשש שמואל שמא יפריזו ישראל לשמוח בנצחון שנעשה בכוח אדם. גויים רבים בעולם שמחו בנצחונות כאלה וסבורים היו כי בכח נשקם יתקיימו לתמיד ובגלל זה עשו מעשים רעים רבים. שמואל חפץ שייזכרו ישראל כי היו אויבים רבים וחזקים לישראל וה' הושיעם מהם אף בלי מלך. תראו שהוא מזכיר ראשית כל את השונאים החזקים שהצליחו להשתלט על הארץ. הוא אינו מזכיר את האויב הראשון ארם. הארמים הוכנעו על ידי עתניאל

בן קנז, שהיה מזקני הדור מימי משה ויהושע. אז עדיין היו בישראל אנשי מלחמה רבים (כמו שרואים זאת ממלחמת פלגש בגבעה שהיתה בימים ההם).

הוא מתחיל בסיסרא שר צבא מלך חצור. זה היה מלך כנעני שלקח מידי ישראל בחזרה את מרכז הארץ והקים צבא גדול, עם רכב ברזל, הם הטנקים של הימים ההם. בראש ישראל עמדה אז אשה, דבורה, שלא היה רגיל כלל וכלל שתנהל מלחמות. בכל זאת ניצחו ישראל את השונא הגדול שלהם.

לאחר מכן הוא מזכיר את הגדולים בין אויבי ישראל שאף הם ישבו בתוך הארון וכן את המואבים שהיו חזקים והצליחו לכבוש את יריחו (שופטים ג יג).

מהשופטים הוא מזכיר את הקטנים ביותר מכל השופטים שניהלו מלחמות לכבודו של גדעון הוא מזכיר את שמו המכובד על אשר ביער את עבודת הבעל מן הארץ ואת שמשון על שם שבט דן, שיעקב ברכו שיהיו לו בנים גיבורים (בראשית מט טז).

לאחר תיאור מאורעות אלה מה הוא אומר?

תלמידים: הוא שואל למה דוקא בעת הסכנה החדשה מבני עמון ביקשו מלך.

המחנך: נכון מאד.

תלמיד: אולם איך זה אפשר שלאחר שכבר המליכו את המלך וצריכים להיות נאמנים לו, שמואל מדבר כנגד המלך. האם שמע שאול מה שמואל מדבר?

המחנך: בודאי עמד המלך ליד הנביא ושמע את הכל. הוא ידע את כוונת שמואל שהיא לטובת רוח ישראל, שלא יתחילו לחשוב על עצמם כעם לוחם. אף הוא לא רצה זאת. הוא רצה שבימיו יגדלו ישראל להיות לעם קדוש ועליון. אולם אפשר כי בזמן ששאלו סיים דבריו ואמר: "אם הרע תרעו אף אתם אף מלכם תספרו", תקף פחד גדול את שאול וכל ימיו עמדו לפניו דברים אלו ואפשר יצרו את הרקע לרוח הרעה שלו כפי שנלמד על זאת בימים הבאים.

תלמיד: אולם הלא שמואל אמר להם: "אל תיראו" (פסוק כ).

המחנך: יפה שאלת. אולם האם אתה מבין את המשך הכתוב? מה פירוש "אתם עשיתם את כל הרעה הזאת". אם הם עשו למה עליהם לא לפחד. להיפך: הם צריכים לפחד מאד.

תלמיד: אם הם עשו, הם אף יכולים לתקן.

המחנך: זו אף התשובה למה שאול פחד כל כך כל ימיו. הוא ידע שהוא נהיה למלך לא בשעה המתאימה, אלא מפני שכך רצו בני ישראל. בידי המלך יש אפשרות גדולה להשפיע על העם. אולם סוף סוף הכל תלוי בעם עצמו ורוח העם משתנה מאד. פתאום קמים אנשים בלתי הגונים שמקלקלים הכל והמלך אין לו עצה נגדם. לעם אפשר היה לומר "אל תיראו" כי בידם לתקן את עצמם אולם לשאול לא יכול היה לומר: "אל תיראו", כי הלא לא בידו היה לתקן את הדבר הלא נכון שעשו ישראל.

תלמיד: אילו לא היו ממליכים מלך, האם לא היו ישראל גולים מארצם?

המחנך: על זאת לא נוכל לענות. היו קילקולים רבים שגרמו לגלות. שמואל מדבר בעיקר על מה שיוכל לקרות בעתיד הקרוב. יתכן כי זכרו ישראל יפה את אזהרת שמואל ונזהרו מאד. התקופה הראשונה של המלכות היתה טובה מאד. רבים מן הקילקולים בעתיד מקורם היה במלכים, אולם אפשר כי אף בלעדם לא היה המצב טוב יותר.

פרק יג נושא ראשון: פסוקים א-ט

מדוע הרגו את נציב פלישתים?

המחנך: היה לכם לקרוא שמונה פסוקים בפרק יג. אתן לכן עוד רגעים אחדים של קריאה דמומה בכיתה ואני רוצה לשמוע מה הן השאלות שהתעוררו אצלכם בקריאת פסוקים אלו, שבהם נכתב בקיצור על התחלת מאורע גדול.

תלמיד: אני לא מבין מה פתאום היה נציב פלישתים בישראל, הלא היה להם מלך, הם נלחמו בפלישתים והיו עצמאיים. לשאול אף היה צבא.

המחנך מכאן אנו למדים, כי אף כי הוכו הפלישתים ופחדו להפריע לחיי ישראל, בכל זאת עדיין היו במקומות שונים חיילים פלישתיים עם נציבים. ישראל לא עשו כלום נגדם, כי לא חפצו לעורר סיכסוכים חדשים.

תלמידים: אם כן איך זה הורג יונתן את נציב פלישתים. האם אין הוא יודע כי זה יביא למלחמה.

המחנך: זו שאלה טובה מאד ואין עליה תשובה בספר. אנו צריכים לנסות לענות בעצמנו על שאלה זו. אני חפץ לשמוע מה יש לכם לומר בדבר זה.

תלמידים מעלים דעות שונות: מהם אומרים שעשה כן בהסכמת שאול, שהחליט לגרש את הפלישתים מן הארץ וניסה ראשית כל להרוג את הנציב. הוא היה אף מוכן להילחם באם יהיה צורך וחיפש סיבה לכך. מהם אומרים כי אולי רק במקרה הסתכסך יונתן עם נציב פלישתים והרגו באין ברירה. אחרים מביעים דעה כי באמת היה הדבר לא נכון והיה תוצאה של גאווה מלכותית שלא בזמנה.

המחנך יסכם: למדנו לפני כן כי שמואל אמר לשאול: "עשה לך אשר תמצא ידך", אולם לא אמר זאת ליונתן. אף לשאול יעץ שלפעמים ייפגש אתו וישאל בעצתו. בודאי צריך היה לשאול בדעת שמואל אם כדאי להרוג את נציב פלישתים. היה אף בית דין גדול בישראל